

УЛЬЯНОВСЬКА О. В.,

кандидат юридичних наук, докторант

(Університет державної фіскальної служби України)

УДК 342.95

ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Статтю присвячено формуванню авторського підходу до характеристики підстав застосування дисциплінарної відповідальності суддів як засобу забезпечення конституційного права на судовий захист, формуванню пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: дисциплінарна відповідальність, суддя, правові засоби, судовий захист, суб'єктивне право.

Статья посвящена формированию авторского подхода к характеристике оснований применения дисциплинарной ответственности судей как средства обеспечения конституционного права на судебную защиту, формированию предложений по совершенствованию действующего законодательства.

Ключевые слова: дисциплинарная ответственность, судья, правовые средства, судебная защита, субъективное право.

The article is devoted to the author's approach to the characterization of the grounds for disciplinary liability of judges as a means of ensuring the constitutional right to judicial protection, to the formation of proposals to improve current legislation.

Key words: disciplinary liability, judge, legal remedies, judicial protection, subjective right.

Вступ. Питання визначення підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, формування належної процедури її застосування протягом останніх років привертають увагу науковців та практиків. Так, насамперед слід відмітити видання Центру політико-правових реформ «Дисциплінарна відповідальність суддів в Україні: проблеми законодавства і практики» (2013 р.), підготовлене Р.О. Куйбідою та М.Л. Середою, що містить результати аналізу громадського моніторингу щодо проблем дисциплінарної відповідальності суддів та національного законодавства в аспекті відповідності міжнародним стандартам [1]. Слід відмітити також неодноразове проведення протягом останніх років дисертаційних досліджень, присвячених формуванню загальнотеоретичних засад дисциплінарної відповідальності суддів (Р.З. Голобутовський [2], А.В. Шевченко [3]). Наявні наукові публікації у періодичних виданнях присвячені як загальнотеоретичним питанням дисциплінарної відповідальності суддів, так і окремим її аспектам (А.Л. Борко, М.К. Закурін, П.В. Казакевич, Д.Ю. Шпенюв та ін.).

У світлі реформування відповідного національного законодавства протягом 2014–2016 рр. узані питання неодноразово були предметом обговорення на конференціях, семінарах практичних працівників (міжнародний семінар «Вища рада юстиції України: результати, досвід, виклики та рішення для України» (8–9 жовтня 2015 р.), на засіданні круглого столу, проведеного Асоціацією правників України спільно із Проектом Європейського Союзу, «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» за підтримки Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (28 квітня 2016 р.) [4; 5]). Особливо слід відмітити проведення 19 вересня 2016 р. у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ конференції «Відповідальність суддів у світлі нового законодавства України» [6]. Водночас слід констатувати збереження актуальності значної кількості проблем у цій сфері, що існували раніше, а також появу деяких нових проблем. Наприклад, нечіткість визначення на рівні теоретичних досліджень окремих положень щодо об'єкта та суб'єктивної сторони дисциплінарного правопорушення, суб'єктом якого є суддя. Наслідком цього є відсутність єдності практики застосування до суддів дисциплінарної відповідальності за вчинення окремих дисциплінарних правопорушень, що становить загрозу незалежності судді, а тому забезпеченню конституційного права на судовий захист.

Постановка завдання. Метою статті є формування авторського підходу до характеристики підстав застосування дисциплінарної відповідальності суддів як засобу забезпечення конституційного права на судовий захист, формування пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Результати дослідження. Підстави настання дисциплінарної відповідальності в юридичній літературі пов'язуються з порушеннями норм у сфері трудових, військових, службових правовідносин, а також – з порушеннями навчальної дисципліни [7, с. 259]. Указане твердження конкретизується в положеннях доктрини адміністративного права, зокрема в наукових поглядах представників Харківської школи адміністративного права. Підставою дисциплінарної відповідальності вважається дисциплінарний проступок, сутність якого пов'язується з невиконанням (неналежним виконанням) особою своїх трудових, службових обов'язків [8, с. 210]. Таким чином, найбільш відмітними рисами дисциплінарної відповідальності порівняно з адміністративною слід вважати: наявність відносин підлеглості між суб'єктом накладення дисциплінарного стягнення та суб'єктом відповідальності, що зумовлює накладення стягнення в порядку підлеглості; пов'язаність підстав застосування дисциплінарної відповідальності з виконанням особою своїх трудових (службових) обов'язків [8, с. 210–211].

Базовими щодо дисциплінарної відповідальності в адміністративному праві слід вважати відповідні положення, розроблені у доктрині трудового права. Так, склад дисциплінарного проступку як підстави для настання дисциплінарної відповідальності характеризується з позиції визначення його суб'єкта, об'єкта, суб'єктивної та об'єктивної сторін.

Суб'єктом дисциплінарного проступку визначається фізична осудна особа. Необхідними умовами визнання особи суб'єктом дисциплінарного проступку зазначаються наявність трудових правовідносин та вчинення дисциплінарного проступку. Водночас відмічається наявність спеціальних суб'єктів дисциплінарної відповідальності – лише встановлених законодавством осіб [9, с. 342–343].

В аспекті цього дослідження слід вказати на дисциплінарну відповідальність таких суб'єктів: суддів та осіб, які займають посади, що є похідними від посади судді (адміністративні посади); державних службовців – працівників апарату суду (окрім обслуговуючого персоналу); обслуговуючого персоналу. Нормативною основою дисциплінарної відповідальності обслуговуючого персоналу суду слід вважати норми Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. (далі – КЗпП України) [10]. Нормативною основою дисциплінарної відповідальності суддів є, окрім положень вказаного нормативного акта, також положення Закону «Про судоустрій і статус суддів» (р. 6), а щодо державних службовців – працівників апарату суду – Закону України «Про державну службу» (гл. 2 р. 7).

Дисциплінарна відповідальність суддів розглядається в юридичній літературі як особливий вид юридичної відповідальності, що має свого спеціального суб'єкта – суддю. Дисциплінарна відповідальність суддів розглядається як гарантія належного виконання суддями своїх посадових обов'язків та забезпечення права особи на судовий розгляд її справи [11, с. 190–191].

Суб'єктивною стороною будь-якого дисциплінарного проступку визначається вина як психологічне ставлення особи до власної дії, бездіяльності. Така вина може бути у формі умислу або необережності [9, с. 343]. З огляду на специфічний правовий статус державного службовця, судді, зокрема наділення їх владними, розпорядчими повноваженнями, до вказаних проявів суб'єктивної сторони (дія, бездіяльність) може бути також додано прийняття відповідних рішень.

Об'єктом будь-якого дисциплінарного проступку визначається внутрішній трудовий розпорядок, зокрема трудові обов'язки [9, с. 343]. Стосовно державних службовців – працівників апарату суду – може бути застосовано положення ч. 1 ст. 65 Закону України «Про державну службу», відповідно до якої підставою для застосування дисциплінарної відповідальності може бути порушення посадових обов'язків і вимог, передбачених цим Законом та іншими актами законодавства.

Стосовно ж суддів, то у ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачається загальної дефініції підстави для накладення дисциплінарної відповідальності. Натомість достатньо детально визначено перелік конкретних дисциплінарних порушень (п. п. 1–19 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Аналіз указаних підстав дозволяє умовно згрупувати їх у три групи за критерієм галузевої належності правовідносин, у сфері яких знаходиться об'єкт дисциплінарного правопорушення: порушення у процесі здійснення правосуддя (незаконна відмова у розгляді позовної заяви, безпідставне затягування розгляду справи та ін.); порушення вимог, що стосуються організації діяльності судової системи (допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, неповідомлення суддею Вищої ради правосуддя та Генерального прокурора про випадок втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя та ін.); порушення вимог антикорупційного законодавства (неповідомлення або несвоєчасне повідомлення Ради суддів України про реальний чи потенційний конфлікт інтересів судді, неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку, встановленому законодавством у сфері запобігання корупції та ін.).

Також окремі порушення, сформульовані у ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», можуть бути віднесені одночасно до кількох класифікаційних груп. Так, наприклад, допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності тощо (п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), може мати місце як під час здійснення правосуддя, так і в позапроцесуальній діяльності судді, зокрема щодо реалізації ним вимог антикорупційного законодавства. Отже, віднесення дисциплінарного порушення до однієї чи іншої групи в конкретному випадку залежить передусім від об'єктивної сторони правопорушення.

Визнаючи Закон України «Про судоустрій і статус суддів» спеціалізованим нормативним актом у сфері визначення підстав дисциплінарної відповідальності суддів, а також беручи до уваги конституційне положення щодо визначення таких підстав нормативним актом не нижчим за закон, слід указати на значну кількість інших актів, які з позиції формування наукового підходу щодо удосконалення вітчизняних доктринальних та нормативних положень щодо дисциплінарної відповідальності значною мірою впливають на визначення об'єкта дисциплінарного правопорушення судді.

До зазначених вище актів відносяться: міжнародні договори України та законодавчі акти щодо їх ратифікації; акти, що відображають міжнародну практику врегулювання питань застосування дисциплінарної відповідальності суддів (рекомендації, рішення Європейського суду із прав людини тощо) та відповідні вітчизняні нормативні акти, що передбачають обов'язкове врахування такої практики; рішення Конституційного Суду України; акти органів суддівського самоврядування.

Так, наприклад, слід вказати на Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені Резолюцією 2006/23 Економічної і соціальної ради ООН від 27 липня 2006 року (далі – Бангалорські принципи поведінки суддів) [12], Кодекс суддівської етики, затверджений рішенням З'їзду суддів України від 24 жовтня 2002 р. (далі – Кодекс суддівської етики) [13] тощо.

Бангалорськими принципами поведінки суддів встановлюються стандарти (принципи) етичної поведінки суддів із метою вдосконалення взаємодії органів судової, виконавчої та законодавчої влади, а також суспільства загалом. Зокрема, встановлюються такі принципи поведінки судді: незалежність, об'єктивність, чесність і непідкупність, дотримання етичних норм, рівність, компетентність та старанність. Так, наприклад, перший принцип полягає у керуванні суддею у процесі вчинення правосуддя такими засадами: неприпустимість зовнішнього впливу на нього, неприпустимість позапроцесуальних відносин зі сторонами судового процесу, підтримання гарантій виконання суддівських обов'язків, підтримання високих стандартів поведінки суддів. Відповідно до положень преамбули Бангалорських принципів поведінки суддів такі принципи адресовані: а) суддям – як інструкція для застосування у повсякденній діяльності; б) судовим органам – як основні засади врегулювання поведінки судді.

Кодексом суддівської етики встановлено етичні стандарти, пов'язані зі статусом судді. Відповідно до ст. 4 Кодексу суддівської етики порушення встановлених ним правил етичної поведінки не можуть самі собою застосовуватися як підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та визначати ступінь їх вини. Водночас указані правила можуть застосовуватись разом із конкретними нормами, що є підставою для дисциплінарної відповідальності. Статтями 1, 3 Кодексу встановлено обов'язок судді бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення віри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Вказується також на обов'язок судді оцінювати свою поведінку з позиції розсудливої, законслухняної та поінформованої людини.

Об'єкт регулювання обох актів, хоч і близький, але не є ідентичним. В обох нормативних актах фактично визначається одна мета їх прийняття – встановлення етичних стандартів поведінки суддів. Водночас різними є засоби її досягнення. Зокрема, Бангалорські принципи поведінки судді визначають лише основні вимоги до діяльності судді (незалежність, чесність, об'єктивність тощо). Норми ж Кодексу суддівської етики встановлюють конкретні приписи (бути прикладом належної реалізації норм права, оцінювати свою поведінку з погляду інших осіб тощо). Отже, доцільно говорити про органічне доповнення нормами Кодексу суддівської етики норм Бангалорських принципів поведінки суддів, прийняття Кодексу суддівської етики в рамках відповідних принципів як норм міжнародного права.

У Бангалорських принципах поведінки суддів акцент робиться на незалежності суддів як основній вимозі до їхньої поведінки (ця вимога стоїть на першому місці). Аналіз норм ст. ст. 1–4 Кодексу суддівської етики дає підстави стверджувати, що основними критеріями належної поведінки судді визначено передусім такі загальноправові принципи, як законність та верховенство права. Не оспороюючи такий підхід, слід указати на доцільність відображення саме у Загальній частині Кодексу суддівської етики таких положень Бангалорських принципів, як неприпустимість позапроцесуальних відносин зі сторонами судового процесу та підтримання гарантій виконання суддівських обов'язків, оскільки реалізація вказаних принципів має свої прояви як у процесуальній, так і у позапроцесуальній діяльності судді.

Наведений порівняльний аналіз підтверджує значення Бангалорських принципів поведінки суддів як певною мірою рамкового акта стосовно Кодексу суддівської етики.

З наукового погляду, а також стосовно вдосконалення чинного законодавства велику цінність представляють позиції міжнародних експертів із ключових питань дисциплінарної відповідальності суддів. Так, на практичному семінарі «Добір суддів та дисциплінарна практика: здобутки, досвід Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та її діяльність у нових умовах» (м. Київ, 19–20 лютого 2015 р.) експертом Проекту USAID «Справедливе правосуддя» Хосе Мануелем Кардозо (суддя Апеляційного суду м. Лісабона (Португалія), колишній член Вищої ради юстиції Португалії) висловлено позицію стосовно визначення дисциплінарного проступку судді, під яким розуміється порушення його професійних обов'язків, що призводить до втрати впевненості в судовій системі, обмеження чи порушення законних прав та інтересів учасників провадження, блокування доступу до правосуддя або порушення правових обмежень. Це включає дію та бездіяльність у публічному або приватному житті (якщо воно позначається на його публічному житті), які є протилежними поведінці, що вважається належною [14, с. 14].

Об'єктивна сторона дисциплінарного правопорушення характеризується такими елементами, як протиправна поведінка суб'єкта, шкідливі наслідки та причинний зв'язок між такою поведінкою та наслідками [9, с. 342–343]. В аспекті дисциплінарної відповідальності суддів слід вказати на те, що вичерпний перелік дисциплінарних проступків передбачено ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а відповідно до ч. 4 ст. 126 Конституції України встановлено неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності у зв'язку з ухваленим ним судовим рішенням, інакше як за вчинення ним злочину або дисциплінарного проступку. Разом із тим аналіз чинного законодавства у сфері судоустрою дає підстави свідчити про можливість настання для судді наслідків, що відповідно до вказаної конституційної норми не можуть розглядатись як прояви відповідальності, хоча мають її ознаки.

Так, відповідно до п. п. 2, 5, 6 ч. 6 ст. 126 Конституції України підставами для звільнення судді є: порушення суддею вимог щодо несумісності; незгода на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, у якому суддя обіймає посаду; порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна. Указані обставини не передбачено у ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» як підстави для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Не є вони і підставами для притягнення до кримінальної відповідальності, оскільки відповідні випадки не передбачено Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [15].

У юридичній літературі наводяться такі ознаки юридичної відповідальності: полягає у настанні для особи певних наслідків несприятливого характеру; підставою притягнення є правопорушення, ідеться про надання відповідній поведінці негативної оцінки; обов'язковою є можливість суб'єкта нести юридичну відповідальність (деліктоздатність); застосовується тільки у визначеному законом порядку і являє собою результат особливого порядку реалізації норм права – правозастосування; примусовий характер застосування заходів юридичної відповідальності [7, с. 256].

Слід звернути увагу також на визначені у юридичній літературі функції юридичної відповідальності: каральна, захисна, попереджувальна. Доцільно вказати, що покарання є невід'ємною функцією юридичної відповідальності [7, с. 259–260]. Стосовно визначених вище обставин варто зазначити про притаманність їм ознак юридичної відповідальності: у результаті застосування вказаних вище заходів обмежуються права і свободи особи, яка займала посаду судді; відповідні діяння (бездіяльність) становлять правопорушення; застосовуються до суддів, які є деліктоздатними суб'єктами; застосовуються тільки у порядку правозастосування; їх використання не залежить від волі особи, щодо якої вони застосовуються.

Водночас, попри таку схожість із юридичною відповідальністю, слід констатувати відсутність окремих обов'язкових її елементів. Зокрема, вимоги щодо несумісності, а також щодо підтвердження законності джерел походження майна можливо розглядати як невід'ємні вимоги щодо статусу судді. Отже, підставою застосування вказаних заходів слід вважати не вчинення відповідних правопорушень, а невідповідність конкретного судді тим вимогам, що до нього висуваються. Звільнення з посади є у такому разі не покаранням, а констатацією зазначеної невідповідності, необхідним засобом щодо запобігання ситуації, коли на посаді судді знаходилась б особа, яка не відповідає передбаченим законом вимогам. Не слід також розглядати як покарання ситуацію, за якої особа відмовляється від переведення її до іншого суду. Така відмова є цілком правомірною з огляду на заборону у ч. 3 ст. 43 Конституції України примусової праці. Тому вказані заходи не можуть вважатись заходами юридичної відповідальності.

Прийняття 2 червня 2016 р. Закону України «Про судоустрій і статус суддів» дозволило вирішити значну кількість проблем щодо законодавчого врегулювання підстав притягнення суддів до юридичної відповідальності. Так, наприклад, виключено таку підставу звільнення судді, як порушен-

ня присяги, що була передбачена ст. 116 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. і застосування якої викликало проблеми [1, с. 43]. Також значний вклад зроблено у вирішення проблеми розмежування підстав для застосування дисциплінарної відповідальності та підстав для звільнення судді з посади, а також розмежування питань етики та дисциплінарної відповідальності [1, с. 44–45] шляхом більш чіткого окреслення у ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, а також викладення у новій редакції Кодексу суддівської етики, відповідно до ст. 4 якого порушення його норм не може бути самостійною підставою для застосування дисциплінарної відповідальності.

Водночас слід констатувати про збереження окремих проблем під час визначення підстав для застосування дисциплінарної відповідальності судді. Так, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено таку підставу, як допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, невідкупності тощо, а також прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу. Викликає занепокоєння нечіткість формулювання цієї підстави, що може бути приводом для зловживань, інструментом тиску на суддю.

Як указують Р.О. Куйбіда та М.Л. Серeda, наявність нечітких підстав для вжиття до суддів заходів юридичної відповідальності зумовлює дуже спірну практику відповідних органів, що виявляється у недотриманні ними принципів пропорційності, адекватності покарання під час вирішення відповідних справ. Так, наприклад, за розгляд суддею справи без доказів повідомлення сторін, за відмову прийняти до свого провадження справи тощо є випадки звільнення за цією підставою, а є випадки накладення догани [1, с. 43–44]. Не викликає сумнівів доцільність формулювання розглядуваної підстави окремо. Водночас із метою уникнення наведених ситуацій у майбутньому доцільно чітко сформулювати відповідь на питання: у яких випадках обставини, наведені у п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», є достатніми для накладення дисциплінарного стягнення.

Аналогічно можна стверджувати також щодо підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, передбаченої п. 2 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виговленням вмотивованого судового рішення, несвоечасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень. Р.О. Куйбіда та М.Л. Серeda наводять приклади диспропорції у призначених покараннях та істотності порушених суддями процесуальних строків. Так, указується на випадки, коли Вища кваліфікаційна комісія суддів за розгляд кримінальних справ впродовж 6,5 року наклала догану, а за розгляд кримінальної справи впродовж значно меншого часу рекомендувала звільнити суддю з посади. При цьому різниця у строках розгляду цих справ не була обумовлена їх складністю чи рівнем важливості [1, с. 44]. Запобігання подібним випадкам сприяє можливості оскарження відповідних рішень до адміністративного суду. Водночас доцільним є видання вищими судовими інстанціями роз'яснень, у яких потрібно наголосити на необхідності дотримання вимоги пропорційності під час вирішення відповідних адміністративних справ.

Висновки. Дисциплінарну відповідальність суддів слід вважати випадком спеціальної дисциплінарної відповідальності, адже їй притаманні усі її специфічні риси. З позиції суб'єктивної сторони дисциплінарного проступку набуває значення вина (суб'єктивне ставлення) не тільки стосовно дії, бездіяльності, але також щодо прийняття рішення. Правовідносини, у сфері яких знаходиться об'єкт дисциплінарного правопорушення, за критерієм галузевої належності можливо поділити на три групи: порушення у сфері здійснення правосуддя; порушення вимог, що стосуються організації діяльності судової системи; порушення вимог антикорупційного законодавства.

Звільнення судді з посади у зв'язку з порушенням ним вимог щодо несумісності, незгоди на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, у якому суддя обіймає посаду, щодо порушення обов'язку підтвердити законність держела походження майна не є заходами юридичної відповідальності, а є наслідком невідповідності конкретного судді вимогам, що до нього пред'являються.

Доцільно уточнити формулювання окремих підстав застосування дисциплінарної відповідальності щодо судді (п. 3 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») або видати відповідні роз'яснення.

Визначення теоретичного підґрунтя щодо формування належних роз'яснень становить предмет подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Куйбіда Р. Дисциплінарна відповідальність суддів в Україні: проблеми законодавства і практики / Р. Куйбіда, М. Серeda. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2013. – 72 с.

2. Голобутовський Р.З. Суддя як суб'єкт дисциплінарного провадження : автореф. дис... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Р.З. Голобутовський ; Нац. авіаційний ун-т. – К., 2012. – 17 с.
3. Шевченко А.В. Дисциплінарна відповідальність суддів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / А.В. Шевченко ; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2013. – 19 с.
4. Члени ВРЮ та міжнародні експерти обговорили питання дисциплінарної відповідальності судді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.judges.org.ua/dig7700.htm>.
5. Дисциплінарна відповідальність суддів: думки учасників дискусії у Львові [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uba.ua/ukr/news/4340/>.
6. Відповідальність суддів у світлі нового законодавства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/golovna_storinka/vidpovidalnist_suddiv_u_svitli_novogo_zakonodavstva_ukrajini.html.
7. Теорія держави і права : [підручник] / за ред. О.В. Петришина. – Х. : Право, 2015. – 368 с.
8. Адміністративне право : [підручник] / за ред. Ю.П. Битяка. – Х. : Право, 2013. – 656 с.
9. Трудове право: [підручник] / за ред. В.В. Жернакова. – Х. : Право, 2012. – 496 с.
10. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. (станом на 6 грудня 2016 р.) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375 (зі змін.).
11. Організація судових та правоохоронних органів : [підручник] / за ред. І.Є. Марочкіна. – Х. : Право, 2013. – 448 с.
12. Бангалорські принципи поведінки суддів : Резолюція від 19 травня 2006 р. // Судова практика. – 2011. – № 4.
13. Кодекс суддівської етики, затверджений рішенням З'їзду суддів України від 24 жовтня 2002 р. (станом на 22 лютого 2013 р.) // Закон і Бізнес. – 2003. – № 5.
14. Міжнародні стандарти та найкращий досвід у галузі дисциплінарної відповідальності суддів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fair.org.ua/index.php/index/library/9>.
15. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (станом на 21 грудня 2016 р.) // Офіційний вісник України. – 2001. – № 21. – Ст. 920 (зі змін.).

УСТИМЕНКО Є. В.,
кандидат юридичних наук,
прокурор відділу
(Генеральна прокуратура України)

УДК 342.9(477)

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ САНКЦІЙ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

У статті проаналізовано категорію «санкція» в адміністративному праві як універсальну категорію, яка охоплює всі можливі прояви реагування з боку суб'єктів владних повноважень на протиправну поведінку інших суб'єктів, зокрема виокремлено її характерні ознаки.

Ключові слова: адміністративно-правові санкції, застосування адміністративно-правових санкцій, ознаки санкцій, адміністративне провадження, адміністративно-правове регулювання.

В статье проанализирована категория «санкция» в административном праве как универсальная категория, которая охватывает все возможные проявления реагирования со стороны субъектов властных полномочий на противоправное поведение других субъектов, в том числе выделены ее характерные признаки.

Ключевые слова: административно-правовые санкции, применение административно-правовых санкций, признаки санкций, административное производство, административно-правовое регулирование.

